

JOSIP VIDMAR:

TOLSTOJ IN NJEGOV „KRŠČANSKI NAUK“.

Minilo je deset let po Tolstojevi smrti. Evropa je v tem času preživela veliko dobo svojega življenja: svetovno vojno in del ruske revolucije. Na vzhodu stoji požar, ki vznemirja vse narode sveta. Ljudstva se vprašujejo po vzrokih, iščejo predhodnikov in napovedovalcev tega, kar se danes vrši, in med »krivci« se pogosto čuje ime velikega apostola. Pričujoča knjiga obsega njegovo veroizpoved. Kdor zna pravilno sklepati iz premis na posledice, bo lahko dognal, v koliko in v kakšnem (dobrem ali slabem) smislu je današnja ruska revolucija posledica Tolstojeva dela.

Primitivna življenjska sila se je v Tolstem izčrpala v 50tih letih njegovega življenja. Očividna in neizprosna bližina smrti in resničnost življenja sta ovrgli njen svetovni nazor — hrepenenje po sreči na tem svetu —, s tem pa je padlo zanj vse: stari način življenja, staro delo, stara umetnost. In za vsem, kar je v njem umrlo, je ostala praznina, ki jo je bilo treba napolniti z novim pojmovanjem življenja in ki je Tolstega izmučila do — samomora. Po dolgem in brezuspešnem iskanju v znanosti, filozofiji, pravoslavju in drugih kristjanskih verah, je našel Tolstoj svojo novo resnico tam, kjer jo je slutil od mladih nog, — v Evangeliju. In kar je našel, ga je tembolj prepričevalo, ker je videl, da so isto resnico — v bolj ali manj popolni obliki učili človeštvo vsi njegovi največji učeniški »od Konfucija, Bude in Sokrata pa vse do Fichteja in Feuerbacha«. In to novo resnico je oznanjeval v vseh svojih delih po l. 1884.; najbolj zgoščeno pa jo je povedal v knjigi, o kateri govorim,¹ v »Kristjanskem nauku«, ki tvori katekizem pravega, svobodnega, izvencerkvenega — torej nepotvorjenega kristjanstva. V glavnem je vsebina Tolstojeve veroizpovedi sledeča:

¹ L. N. Tolstoj: Hriščanska nauka. S ruskog Sava N. Kosanović. 1920. Izdanje I. B. Djurdjević. Beograd-Sarajevo. (V cirilici.)

Človek, ki je postavljen na svet, živi izpočetka nezavedno, instinktivno življenje, živi torej ne on, temveč v njem živi ona življenjska sila, ki deluje v vsem stvarstvu. Šele polagoma se v njem prebudi zavest. Prvo, kar razum v človeku zazna, je želja sreče, ki je z zavedanjem tako nerazdružljiva, da jo Tolstoj popolnoma izenači z razumom samim. V početku svojega zavednega življenja misli človek, da želi sreče svoji oddeljeni osebi, in opazi isto koprnenje po sreči tudi v vseh bitjih, ki žive poleg njega. Polagoma pa mu razum pokaže, da njegova oddeljena oseba ne more biti pravi predmet tej njegovi želji po sreči, ker je umrljiva, slabotna, neizogibnemu trpljenju podvržena, torej za srečo nesposobna. Človek izprevidi, da njegova oddeljena oseba nima pravega življenja, ker ne more biti srečna (s tem še ni rečeno, da je pravo življenje v sreči; ta pogoj velja le za telesno življenje) in se mora vprašati, kdo tedaj ima istinito življenje. In razum mu pove, da istinitega življenja v resnici nima ne njegova oseba, in iz istega vzroka kot ta, tudi ne druga bitja, ki žive zajedno z njim, temveč da ima istinito življenje le ono, kar i v njem i v drugih bitjih želi sreče (ne sebi). In ko človek to spozna, ne razume pod imenom »jaz« več svoje oddeljene osebe, ki ima svoj smoter v doseganju sreče, temveč ga izjednači ravno z ono željo sreče, ki ima smoter v udejstvovanju same sebe, v izvrševanju svoje naloge. Ta želja sreče se nahaja v vsakem bitju; je torej nekaj vesoljnega, enotnega, neomejenega, razumnega, duhovnega in neumrljivega in pomeni v svoji vsoti željo sreče vsemu, kar obstoja. Tisto, kar želi sreče vsemu, kar obstoja, pa je ljubezen in je obenem to, kar daje življenje vsemu, kar obstoja, je torej Bog — razumna ljubezen, kakor je tudi v Evangeliju rečeno, da je Bog ljubezen. In drobec tega Boga (da govorim v sliki) se nahaja v vsakem človeku, kot poslednje njegovo bistvo, kot njegov pravi »jaz«, ki je potemtakem ljubezen do vsega, kar obstoja.

Bog, ki živi v vsakem od nas, je tedaj razumna ljubezen. Na tej stopnji spoznanja se mora človek nehote vprašati najprej, zakaj se je Bog, nerazdeljiva, vesoljna in večna ljubezen, razsejal in vklenil v oddeljena, umrljiva bitja. Odgovora si ne more najti, pač pa postane neobhodno, da svojemu pojmovanju Boga vključi tudi vzrok, vsled katerega se je Bog naselil v posamezna bitja. »Tako da je Bog po kristjanskem nauku tista podstat življenja, ki jo človek spozna v sebi in v vsem svetu kot željo sreče; in obenem

s tem, tisti vzrok, vsled katerega se je ta podstat vklenila v pogoje posameznega in telesnega življenja.»

Človek pa je po tem nauku dvojno bitje: oddeljeno telesno in vesoljno duhovno. Človek je bitje, ki «ni ne zver ne angel, temveč je angel, ki se poraja iz zveri». In vse človeško življenje ni drugega nego porajanje in rast njegovega duhovnega bitja — razumne ljubezni, Boga — v človeku samem. Ljubezen raste v njem sama od sebe, človeka naloga je le odstranjevati vse ovire, ki jih srečuje njegova ljubezen pri svoji rasti. Ovire pa stavi neomejeni ljubezni druga stran človeške narave — omejena, telesna osebnost. In te ovire se imenujejo — grehi. O pojmovanju življenja so mogoča tri mnenja; prvo: bivanje duha v telesu je pomota, ki jo je treba uničiti s čimprejšnjo odstranitvijo telesa; drugo: duha sploh ni, samo telo je, in tretje — kristjansko, po katerem je «ljubezen v vsakem človeku podobna pari, ki je stisnjena v cilinder: — para se hoče razširiti, se upre v bat in proizvaja delo».

Greh ima tedaj svoj izvor v človeški telesni osebnosti, ki se v svetu manifestira na tri načine: prvič kot telo, ki živi svoje telesno življenje in ima svoje potrebe, drugič kot člen družbe, ki ima določene tradicije, od prejšnjih generacij prejete, in tretjič kot člen družbe, ki tvori nove življenjske pogoje in ki kot tak ustvarja nova sporočila. Tem trem načinom manifestiranja telesne človeške osebnosti odgovarjajoče deli Tolstoj greh v tri skupine: v prirojeni, naravni greh; v podedovani, družabni greh; v osebni, izmišljeni greh. Prirojeni ali naravni grehi so grehi, ki izvirajo iz prirojenega človeškega stremljenja po osebni sreči. Podedovani, ali družabni so tisti grehi, ki imajo svoj vzrok v tradicijah, običajih in institucijah, katerih smoter je sreča posameznika. Osebni ali izmišljeni grehi pa so grehi, ki izhajajo iz osebnega človekovega stremljenja po vedno večji in večji osebni sreči.

Po predmetih osebnega stremljenja po sreči, s katerimi se hoče to stremljenje zadostiti, deli Tolstoj grehe v grehe: poželjivosti, lenobe, koristoljubnosti, oblastiželjnosti, nečistosti in opijanjanja.

Poželjiv je, kdor si dela užitek iz zadoščevanja svojih potreb. Lenobo zagreši, kdor se odtegne delu, ki mu je potrebno za zadoščanje lastnih potreb. Koristoljubnost — kdor si nabavlja sredstva, ki mu zagotovijo zadoščevanje potreb tudi v bodočnosti. Oblastiželjnost — kdor si pokori svojega bližnjega. Nečistost — kdor išče naslade v zadoščevanju spolnega nagona. Opijanjevanje

— kdor na umeten način izziva v sebi stopnjevanje svojih telesnih in duhovnih sil. Vsak izmed teh grehov pa razpade po prejšnji razdelitvi v tri vrste greha, tako da Tolstoj loči n. pr. prirojeni greh brezdelja ali lenobe, podedovani greh lenobe in osebni greh lenobe; in tako pri vsakem grehu.

Najtežja posledica greha je zaostajanje vesti duhovnega bitja v človeku — ljubezni; kajti pojav »človek greši« ne pomeni drugega nego to, da človek pomotoma nanaša svojo ljubezen na svojo telesno osebnost. Ta pomota, ki jo poleg te, v njej sami skrite nerazumnosti osvetljujejo še vsake vrste materialno zle posledice greha, bi bila lahko za človeka popolnoma očitvidna, da ni gotovih pogubnih okoliščin, ki človeku greh skrijejo ali pa celo popolnoma utajé. Tolstoj jih imenuje — pohujšanja. Nastanejo pa na sledeči način.

Prehod od nezavednega stanja v zavedno se pri človeku ne izvrši naenkrat, temveč se vrši polagoma; in ko je človek že pričel razumno življenje, ga navada dotedanjšega življenja tira v greh, to je v službo njegovi telesni naravi. Dokler greh še ni storjen, tudi napaka še ni očitvidna; po grehu pa se vest izjasni, človeku postane nazorno, da dejanje, ki ga je storil, ne odgovarja njegovi duhovni naravi, pa si zaželi, da bi storjene napake ne bilo. In ker se ne dá izbrisati, si jo utaji, to se pravi, z istim razumom, s katerim je napako doznal, jo sedaj opraviči in si dopove, da je dejanje pravilno in da drugače tudi po svoji duhovni naravi ni mogel ravnati.

Pohujšanja imajo isto starost kot mišljenje človeštva. V različnih dobah navzamejo različne oblike, ali pa so vsaj v gotovih dobah gotove vrste pohujšanj bolj poudarjene. Pohujšanj, ki jih je sodobno človeštvo prevzelo od svoje zgodovine in ki so se tekom časa razvila do take dovršenosti, da si jih današnji človek ne potrebuje šele izmišljati, temveč se jih lahko že kar enostavno posluži, takih pohujšanj najde Tolstoj med tradicionalno šaro sodobnega človeštva pet. — Osebno pohujšanje ali pohujšanje priprave; družinsko pohujšanje ali pohujšanje nadaljevanja rodu; pohujšanje dela ali pohujšanje koristi; pohujšanje tovarštva ali pohujšanje zvestobe in državno pohujšanje ali pohujšanje splošne dobrobiti.

Prvemu pohujšanju, to je pohujšanju priprave, je zapadel človek, ki v sedanjosti zanemarja udejstvovanje in razvijanje svoje ljubezni z izgovorom, češ da se sedaj šele pripravlja na bodoče svoje pravo delovanje. Na ta način si je človek našel izjemno sta-

lišče, ki mu navidezno dovoljuje, da lahko z mirno vestjo greši, ker si laže, da mu je ta čas potreben za pripravo na bodoče delovanje.

Družinsko pohujšanje ali pohujšanje nadaljevanja rodu nastane takole. Človek, ki si vstvari družino, si misli, da je ljubezen do rodbine tisto, kar od njega zahteva njegova vest. In v tej krivi veri se trudi nakopičiti sredstev, ki bi zagotovila njegovi rodbini lahko življenje, in sicer največkrat tako, da zanemarja pri tem dolžnosti, ki jih ima napram svojemu bližnjemu, ali pa celo misli, da je upravičen delati bližnjemu v škodo. Temu pohujšanju podleajo v našem času posebno ženske.

Za vzdrževanje samega sebe in za zadovoljevanje svojih potreb vrši ali naj vrši vsak človek na svetu neko delo, bodisi telesno, bodisi duševno. Sčasoma postane marsikomu to delo tako važno, da ga zamenja s svojim pravim poklicom — udejstvovanjem ljubezni — in podleže s tem pohujšanju dela ali koristi.

Isti življenjski pogoji oblikujejo v množici človeštva skupine. Udje takih skupin so izpostavljeni pohujšanju tovarištva: opravičujejo zla dela svojih sočlanov, ker so udje iste skupine in se soglašajo na zla dela, ker se je zanja odločila večina. Taka skupina je lahko tudi narodnost.

Peto, od nekdanj najmogočnejše in pravemu človeškemu poklicu najpogubonosnejše pohujšanje je državno pohujšanje ali pohujšanje splošne dobrobiti. Državni red je vedno za nekatere ljudi ugoden, za druge pa neugoden. Tisti ljudje, ki jim je obstoječi red ugoden, so mnenja, da je obstanek tega redu zagotovilo vsesplošne dobrobiti. Zato so tudi odločno pripravljeni braniti ga z najskrajnejšimi sredstvi, tako da se jim zdi popolnoma naravno v imenu »vsesplošne« dobrobiti zapirati ljudi, jih mučiti in jih celo ubijati. Tako branijo ta najboljši red na vznoter. Proti zunanjim sovražnikom pa oborožujejo narode in jih silijo, da se nečloveško pobijajo med seboj, da prenašajo rane, muke, stradanje, ponižanja in celo smrt, — in vse to za obrambo redu, ki jamči za »vsesplošno« dobrobit, dasi je jasno, da spada v tisti »vsesplošen« tudi vojujoče se ljudstvo. Temu pohujšanju podlega brez števila ljudi, ker je vsakokrat krivda spretno razdeljena na ves ogromni aparat, tako da je v vsej njeni veličini ne čuti nihče, izvzemši mogoče — rablja. To pohujšanje povzroča največje zločine.

V duhovnem oziru je posledica pohujšanj uspavanje vesti; uspavalno sredstvo je laž. Sčasoma zamre v človeku njegova du-

hovna narava — ljubezen, ki je v življenju edina tvoreča sila; kajti brez ljubezni je življenje nemogoče. In tako se zgodi, da se vsled splošne pokvarjenosti življenje tako razkroji, da bogati ljudje, ki imajo vsega v izobilju, mirno žive in se prenasičujejo vsega, poleg njih pa v bedi in ponižanju poginja njih bližnji, bitje božje narave, ki ima, kakor oni, samo eno nalogo: udejestvovati svojo ljubezen in tako pripravljati Kraljestvo Božje. Iz istih pohujšanj pa sledijo tudi druge nesreče — razredni boji in gospodarski boji in vrhu vsega še — vojne.

Ni ga človeka, ki bi ne videl nesmiselnosti vseh teh grozot. In ni ga človeka, ki bi si ne želel, da se vse to konča. Toda kljub temu večina ljudi znova in zopet znova sodeluje pri vseh predpripravih za največja zla in ne vidi, da sodeluje. To bi ne bilo mogoče, če bi velika večina ljudi ne imela pokvarjenega razuma. In res ima vsak človek, ki je zrasel v družbi, pokvarjen razum. Glavni vir te pokvarjenosti vidi Tolstoj v — prevarah vere.

«Prevara vere je v tem, da vbijajo ljudje prejšnjih pokolenj sledečim pokolenjem na različne umetne načine pojmovanje smisla življenja, ki ne temelji na razumu, temveč na slepem verovanju.»

Človeštvo se polagoma bliža spoznanju resnice o smislu svojega življenja. Notranji ustroj človeške družbe odgovarja v vsaki dobi višini spoznanja. Tako, da se vzporedno s spoznanjem v človeštvu izpreminja tudi njegov notranji ustroj.

V vsaki dobi žive med človeštvom ljudje, ki so bližje resnici kot drugi. Prvi uravnavajo svoje življenje svoji resnici odgovarjajoče, drugi pa hranijo staro resnico in živijo stari način življenja. Nova popolnejša resnica prodira sama od sebe, stara pa potrebuje za svoj obstanek različna umetna sredstva, ki zavlačujejo njen neobhodni padec. Petih takih umetnih sredstev — verskih prevar — se poslužujejo različne kristjanske in nekristjanske vere in odgovarjajoče jim države (prve — zastarele in preživele resnice naše dobe, druge po teh zastarelih in preživelih resnicah zgrajeni ustroj): napačno tolmačenje resnice, vera v čudežnost, posredništvo med človekom in Bogom, vplivanje na človekova zunanja čustva in vcepljanje lažnjive vere otrokom.

Prva prevara, — napačno tolmačenje resnice, nastane na ta način, da človeštvo ali pa kaka skupina ljudi proglasi propovednika resnice za svetega, nadnaravnega, mu pripiše čudeže, zato da s kultom in nevažnimi stvarmi odvrnejo pozornost od njegovih nauk, katerih nova resnica bi lahko spremenila stari, njim tako

ugoden način življenja. To se je zgodilo pri vseh večjih propovednikih.

Vera v čudežnost je v tem, da ljudje zabičujejo drugim, da je Bog resnico razodel samo nekim ljudem, ki so to z čudeži dokazali. Kdor pa sledi v verskih prašanjih svojemu razumu, ki se seveda upre vsaki veri v čudeže, ta podleže, kakor trdijo, grehu napuha.

Tretja verska prevara trdi, da vsakemu človeku ni dano živeti v stiku z njegovim Bogom. Pač pa da je Bog pooblastil gotove ljudi (svečeništvo), da hranijo človeštvu od Boga razodete resnice. Drugi ljudje pa da morajo tem osebam ali skupinam, ki jih je Bog napravil nezmotljive, slepo verjeti.

Vplivanje na zunanja človeška čustva — četrto prevaro — izvaja svečeništvo vseh ver na ta način, da z lepoto stavb, petja, glasbe, dišav, hipnotizira človeštvo, da pozabi na samostojno iskanje in sprejemanje resnice in se jim slepo zaupa.

Najostudnejša je peta prevara, vcepljanje krive vere otrokom. Še predno je človek sposoben samostojnega umstvenega dela, razločevanja resnice od laži, mu dopovedujejo najneverjetnejše in najneokusnejše pravljice kot Božje razodetje. S tem mu oplašče in pokvarijo razum že v njegovem prvem razvoju, tako da se pozneje s težavo in silno muko osvesti do smelega in svobodnega presojanja vrednosti. —

Grehi ovirajo v človeku razvoj njegove duhovne narave; omogočujejo jih pohujšanja, pohujšanja pa so mogoča le tedaj, če je človeški razum pokvarjen. Pokvarjenost človeškega razuma povzročajo verske prevare. In tako so verske prevare izvor vsega zla med človeštvom.

Tu konča Tolstoj svoja razmotrivanja o Bogu, človeku, o smislu človeškega življenja, o grehu in njega vzrokih. Druga polovica knjige (§ 37. do § 62.) je praktičnega značaja.

(Konec prihodnjič.)

JOSIP VIDMAR:

TOLSTOJ IN NJEGOV „KRŠČANSKI NAUK“. (Konec.)

Kdor hoče živeti istinito življenje, se mora ogibati grehov; da se lahko izogne grehom, se mora obraniti pohujšanja, pohujšanja pa se more obraniti le tisti, ki je svoj razum osvobodil verskih prevar. Tu prične tudi Tolstoj s svojimi navodili za boj proti grehom v obratni smeri.

Kdor se hoče otresti verskih prevar, se mora predvsem početi zavedati in se prepričati, da nam je kot edino sredstvo za spoznavanje resnice dodeljen razum. Drugega sredstva ni. Kdor trdi, da veruje v Mojzesa, Budo, Krista, vara samega sebe, kajti on kljub temu ne veruje svojemu učitelju, temveč veruje svojemu razumu, ki mu pravi, da mora verovati učitelju, kateremu veruje. Razum pa nam ni dan, da preiščujemo o tem, k o m u naj verujemo, temveč nam je dan v to, da preiščujemo o tem, k a j naj verujemo. Tako je treba tudi razum uporabiti.

Oznanjevalci potvorjenih resnic uče, da razumu ni mogoče verjeti, ker se trditve različnih ljudi nikdar ne vjemajo. Kdor se hoče osvoboditi, mora spoznati, da se r a z u m n e t r d i t v e različnih ljudi morajo vjemati in se tudi; da pa se nikdar ne vjemajo nauki številnih obstoječih ver, niti krščanskih ne, kaj šele drugih. Tisti pa, ki trdijo, da se razumne trditve različnih ljudi ne vjemajo, zamenjujejo vedoma ali pa nevedoma razum z mnenjem ali pa z izmišljotino.

Razne vere trdijo različno: krščanske pravijo, da je hodil Krist po vodi, mohamedanska, da je Mohamed letal v nebo, budistična, da se je Buda dvignil na solnčnih žarkih itd. Razum pa bo na vse te trditve dejal: ni res. Prav tako bo na razna etična prašanja razum vsakega človeka odgovoril enako.

Prepričanje, da je razum edino sredstvo za spoznanje resnice, je prvi, najvažnejši korak za osvoboditev od verskih prevar. Treba pa je poznati vsako posamezno od njih, da jih lahko popolnoma obvladaš.

Najprej je potrebno, da odvrže človek vse, kar mu je bilo vcep-ljeno v otroških letih in kar nasprotuje razumu. (Peta prevara.) Ko je storjen prvi korak, si mora biti človek na jasnem, da resnica ni odvisna od zunanjih okoliščin, da je dostopna vedno in povsod in pod vsakimi pogoji. Kjer pa je razodevanje resnice odvisno od prostora, časa in še drugih posebnih pogojev, tam se propovedu-jeta laž in potvorjena resnica. Da človeka ne obvlada prevara, povzročena od zunanjih vplivov, se mora ogibati vseh priložnosti in pomniti, da ni treba služiti Bogu na kakem določenem mestu, temveč v duhu in resnici, in da je vsak pomp pri službi božji pre-računjen na prevaro; prava služba božja pa da je v delih in srcu.

Verske prevare posredništva se otrese človek, če se prične za-vedati, da se Bog razodeva vsakemu človeku, ki ga išče, in sicer neposredno njegovemu srcu. Kajti Bog živi v vsakem človeku. Kakor hitro pa prizna posrednika med seboj in Bogom, si sam zapre pot do Njega, pa najsi že bo oni posrednik kaka oseba, ali skupina ljudi, ali knjiga, ali izročilo. Posledica te prevare je »naj-strašnejše zlo, kar jih more človeka zadeti, in sicer to, da človek smatra za Boga ono, kar ni Bog«. Poleg tega se mora človek za-vedati, da se Bog neprestano razodeva človeštvu in da torej oni, ki kot nezmotljivi posredniki uče že popolno razodetje božje, da ti ljudje oznanjajo krive nauke. To mora pomniti človek in iskati resnico povsod, v vseh izročilih in jo sprejemati z razumom.

Kdor se hoče otresti vere v čudežno ali nadnaravno, naj po-misli, da oznanjevalci čudežev zatrjujejo, da so nadnaravna de-janja verskih učencikov od Boga poslana ljudem, da jih Bog ž njimi v veri potrди in zedini. V resnici pa so ravno čudeži vzrok največjih razporov med ljudmi, kajti vsaka vera se sklicuje nanje. Drugič pa se mora človek zavedati, da je resnično samo tisto, kar je naravno, to se pravi: razumno, nadnaravno pa je razumu protivno, torej laž.

Kdor se je osvobodil prvih štirih prevar, se ne sme ustrašiti dejstva, da je v privzgojeni mu veri poleg laži tudi resnica, temveč mora pogumno in svobodno s svojim razumom ločiti laž od resnice in prvo zavreči, drugo pa sprejeti v nepokvarjeni obliki. Spoznati mora, da babjevnosti, ki so v verah tako tesno spojene z res-nico, niso svete, kot je sveta resnica, temveč da so naravnost škodljive, ker kvarijo človeški razum.

Po tej poti se človek ozdravi pokvarjenosti, ki izvira iz verskih prevar. Razum, ki je dosegel to stopnjo svobode, je šele sposoben, da se ogne tudi pohujšanjem.

Pohujšanje je po svojem bistvu laž, ki zagovarja ali opravičuje greh.

Laž pohujšanja priprave je očitvidna. Kdor se pripravlja na jutri, se mora tudi na pojutrajšnji dan in tako dalje, ter končno tudi na — smrt. Na smrt pa se človek more pripravljati le s pravim življenjem v sedanjosti. Bodočnost ni naša; kdor tedaj za pripravo na bodočnost, ki lahko pride, lahko pa tudi ne, zavrže popolnoma in edino gotovo sedanjost, postopa nerazumno. In nerazumnost je laž.

Laž pohujšanja dela je v tem, da je lahko vsako človeško delo nesmiselno, da se lahko vsako človeško nehanje konča in prekine nedovršeno; delo božje pa, ki ga človek vrši, ni nikdar brez koristi in se nikdar ne konča.

Pohujšanju nadaljevanja rodu zapade največ ljudi. Toda človek se mora zavedati, da ljubezen ne sme biti omejena na njegovo telesno osebnost in na bitja, ki so mu draga le zaradi njegove telesne osebnosti. Ljubezen je resnična samo tedaj, kadar je elementarna, kadar «ne išče, ne čaka, se ne nadeja nagrade», temveč je enostavno pojav. In zato mora biti človek vedno pripravljen storiti za kogarkoli isto, kar stori za svoje, in ne sme nikdar storiti svojim nečesa, česar bi ne hotel storiti komurkoli.

Vsako tovarištvo je zgrajeno na umetnih skupnih lastnostih gotove skupine ljudi. Laž pohujšanja tovarištva ali zvestobe je v tem, da so človeku take umetne in nevažne skupnosti pomembnejše od edine najvažnejše skupnosti vseh ljudi, od dela božjega, ki ga vrši vse človeštvo.

Tovarištvo v gotovem smislu je tudi država in laž državnega pohujšanja je v tem, da se človek baje lahko v imenu «narodne dobrobiti» odreče od zahtev «svoje vesti in svoje npravne svobode».

Kdor je pregledal vsa ta pohujšanja, je postal svoboden in se lahko prične uspešno boriti z grehom.

Za boj z grehi je treba dveh jasnih predstav. Predvsem se mora človek zavedati, da je posledica greha — neglede na težke duhovne posledice — ravno nasprotno tistega telesnega blagostanja človekovega, ki je pravzaprav svrha vsakega greha. Drugič pa mu je treba vedeti, k a k o naj se bori z grehi.

Grehi imajo notranje organične vezi, eni izvirajo iz drugih, tako da se boj lahko izjalovi, če ne zatreš v sebi najprej tistega greha, ki je izvor in pripomoček vsem drugim.

Najnevarnejši greh je opijanjevanje, ker je neposredna njegova posledica omračenje razuma, kar za človeka pomeni razorožitev.

Sledeči greh je greh lenobe. Iz tega greha izvirajo: poželjivost, koristoljubje, oblastiželjnost in nečistost. Kdor dela, ne potrebuje vedno in vedno novih zadostil, ne potrebuje kopičenja lastnine in je manj dostopen za napade nečistosti.

Poželjivost pogosto povzroča koristoljubje, oblastiželjnost in nečistost; kdor je z malim zadovoljen, ne potrebuje osebne lastnine, je zmeren v spolnem življenju in mu ni treba podrejenih ljudi.

Čim manj koristoljuben je človek, tem manj ljudi si zaslužni in tem manj je podvržen nečistosti, ki je nobena stvar tako ne povzdigne kot izobilje.

Greh oblastiželjnosti je vpleten v vse druge grehe, zato se ga najlažje osvobodi, kdor se je osvobodil vseh prejšnjih.

Poslednji greh je greh nečistosti.

S tem pa seveda še ni rečeno, da ni človek dolžen boriti se v vsakem trenutku z vsakim grehom. To je le zaporednost boja z grehi. Poleg te zaporednosti obstoja še druga: najprej se je treba osvoboditi vseh osebnih grehov, to je grehov, ki še niso prešli v navado in ki se jim je treba samo izogniti. Potem se človek šele lahko prične boriti s podedovanimi grehi, v katerih je vzrastel. In ko se osvobodi tudi teh, more pričeti boj s prirojenimi grehi, ki se jih pa nihče ne more popolnoma osvoboditi.

Kot pripomoček v boju z grehi služi človeku — molitev. Dve kristjanski molitvi sta: molitev gotovih trenutkov, to je »molitev, v kateri se človek odtrga od vsega posvetnega in si prikličje v sebi najjasnejšo zavest Boga in svoje razmerje napram Njemu«, — in pa trajna molitev, »ki spremlja vsako človekovo dejanje in je s presojanjem postavlja pred božjo sodbo«.

Prva molitev dviga človeka od stopnje do stopnje in mu odkriva vse nove in nove meje njegove božanstvene narave, in nekateri grehi odpadejo po njenem pojavljanju sami od sebe. Trajna molitev pa je nepretrgano zavedanje človeka, v čem je njegovo pravo in edino istinito življenje, molitev, ki ga spremlja po vsej poti njegove duhovne rasti in mu osvetljuje greh s pravo, večno lučjo.

S poglavjem o molitvi konča Tolstoj praktični del svojega »Kristjanskega nauka«. V zaključku pa izpregovori še o tem, kaj more pričakovati kristjan v tem, kaj v onem življenju.

Nekatere vere obljublajo svojim vernikom popolno srečo na tem in na onem svetu. Drugim je zopet zemsko življenje le trpljenje in muka, ki naj človeku zasluži večno življenje. Obojno pojmovanje življenja je napačno. Za kristjana ni življenje ne sreča, ne trpljenje, temveč čas dela; človek ima dve naravi in zato je njegovi telesni naravi življenje lahko sreča, lahko pa tudi trpljenje, njegovi duhovni naravi pa ni ne to ne ono, temveč »je porajanje in rast resničnega jaza v človeku, pri čemer pa ne more biti ne radosti, ne trpljenja«, in izvrševanje dela božjega. Kristjan sicer lahko občuti i radost i trpljenje, toda obe čustvi sta le trenutni, začasni, trajna je le zavest o smislu življenja — in mir, ki ga prinaša.

O posmrtnem življenju Tolstoj ne govori. Ve le to, da bomo in smo bili, če smo. In pa še tole pravi: »Eno je verodostojno in brezdvomno — to je tisto, kar je rekel Krist, ko je umiral: ‚V Tvoje roke izročam duh svoj‘. To namreč, da grem umiraje tja, odkoder sem prišel. In če verujem, da je ono, odkoder sem prišel, razumna ljubezen (ti dve svojstvi vem gotovo) — tedaj se radostno vračam k Njemu, ker vem, da mi bo dobro. In ne samo, da se ne bojim tistega prehoda, ki me čaka, temveč se ga veselim.»

* * *

Prevajavec tega Tolstojevega dela mora točno obvladati jezik in mora točno razumeti avtorja v vseh njegovih izvajanjih. Večino glavnih stvari je Kosanović razumel. Eno važno mesto pa se mu je popolnoma ponesrečilo. To je mesto, kjer govori Tolstoj o prehodu iz primitivnega, nerazumnega stanja v spoznanje prave narave pri človeku. Tam piše Tolstoj v § 23. o človeku takole: »Kaj pa tedaj ima istinito življenje, se vpraša in vidi, da istinitega življenja nima ne on, ne bitja, ki žive zajedno ž njim, temveč (da je ima) samo ono, kar sreče želi.« G. Kosanović tega ni razumel in je seveda tudi slabo prevedel: »A ko živi istinskim životom?« pita on sebe, i vidi, da istinskog života nema ni on, ni bića, koja ga okružavaju, nego samo vidi to, da želi sreće.« — V tem prevodu je to osnovno mesto popolnoma nerazumljivo, tako da bravcu ne more dati podlage za nadaljnja izvajanja. V § 93. stoji v 10. vrsti

napačno: «... koji može ,raditi‘, mesto ,koi n e može raditi‘». Nepravilno je mesto v § 148., vrsta 6., kjer g. Kosanović prevaja takole: «... i tako su se medju ljudima ustanovila predanja jednih i istih greha, t. j. sablazni.» Iz teh besed bi sledilo, da je pohujšanje (sablazan) «predanje jednih i istih greha», kar pa ni res. Pohujšanje je po Tolstojevem razumevanju o p r a v i č e v a n j e g r e h a, zato se mora mesto glasiti: «...in zato so se... tradicije enih in istih opravičevanj grehov, t. j. pohujšanj». Tako se mesto tudi glasi v izvorniku. V § 149. je izpuščeno takoj za dvopičjem: «sablazan lična ili sablazan pripremanja», potem šele slede druga. V predzadnji vrsti 197. § prevede g. Kosanović izraz «... v potovanje v Meko» z «u svetost Meke». V § 210. najdem v 6. vrsti med originalom in prevodom sledečo razliko: original: «... k o m u od onih, ki oznanjujejo nauke, katere izdajajo za resnico, je treba verjeti in komu ni treba...», prevod: «kome u č e n j u, što predaje istinu, treba verovati, a kome ne treba...». Sledi precejšna logična zmešnjava, ki jo bo marsikdo smatral za Tolstojev sofizem. § 212. je ves izpuščen. Važna napaka je, če prevajavec v § 253. vrsta 6. prevede «takojšnega pomaganja» z «bezprestanog pomaganja». V § 284. v 7. vrsti zamenja g. Kosanović posledico z namenom in prevede stavek: «...človek, ki dela, ne potrebuje kompliciranja sredstev za uzadovoljitev potreb» — takole: «čovek, koji se trudi, da ne oseća potrebe za komplikovana sredstva radi zadovoljenja potreba...». — Popolnoma nejasno mi je mesto prevoda iz § 291. 4. vrste: «s predanjem, koje je u nj'usadjeno usred greha». Izvornik pravi tole: «...s tradicijo, ki jo imajo grehi v njegovem miljeju...». — Ono največje življenjsko protislovje v človeku, o katerem govori Tolstoj, označi prevajavec v § 295. 2. vrsta: «slaba protivrečja». Predvsem je mišljeno eno samo protislovje, ker drugih važnih ni, razen tega pa pravi Tolstoj drugače: «bolečino protislovja» (enega) namreč. Drugih napak ne bom navajal.

Prevod ni zadosten. Čim važnejša je prevajana knjiga, tem več zahtevamo od prevajavca. Kakšna je knjiga, je vsakemu razvidno iz prejšnjega, prevod pa je komaj da povprečen. —

